

KIRÁLY PÁL

AZ ELSŐ MAGYAR ERDÉSZETI KÖZGYŰJTEMÉNY

Az 1866-ban alapított (s azóta mindmáig folyamatosan működő) Országos Erdészeti Egyesület fontos szerepet játszott a 19. században szakmává szerveződött magyar erdészet kulturális - szellemi fejlesztésében (a magyar nyelvű erdészeti szakirodalom megteremtése, rendszeres havi szakfolyóirat megjelentetése stb.). Ennek egyik megnyilvánulása volt az ország első erdészeti közgyűjteményének, szakmúzeumának létrehozása 1885-1887 között az egyesület székházában.

Az alapítás előzményei

Az egyesület a megalakulását, az 1867-es kiegyezést követően oly öröndetes gyors fejlődésnek indult anyagi szempontból is, hogy az 1880-as évek elején már reális módon vetődött fel a gondolat: bérelt irodai helyiségek helyett saját, felépítésre kerülő székházában folytassa működését. Már ekkor felmerült az is, hogy a székháznak több irányú funkciót kell betöltenie, s többek között itt lenne célszerű létrehozni, elhelyezni egy erdészeti szakmúzeumot is. Akkoriban ugyanis még nem volt olyan állami intézmény, amely gyűjtötte volna az erdőgazdálkodás, valamint a hozzá szorosan kapcsolódó fafeldolgozás, továbbá a vadgazdálkodás és vadászat emlékeit.

Az elhatározást hamarosan a tett követte (az e korszak dinamikus társadalmi - gazdasági fejlődésére jellemző határozottsággal és gyorsasággal). 1884-ben megkezdődött a székház építése a főváros V. kerületében, a Lipótváros szívében, az Alkotmány utca és a Honvéd utca sarkán lévő telken, amelyet a főváros kedvező áron bocsátott az OEE rendelkezésére. Az építkezés Czigler Győző műegyetemi tanár tervei alapján és irányítása mellett jó ütemben haladt, és minden kilátása megvolt annak, hogy az Egyesület 1866-ban már saját székházában ünnepelheti meg fennállásának 20. évfordulóját.

Az alapok megvetése 1885-ben

Eközben, ilyen kedvező körülmények mellett a szakmúzeum ügyét a figyelem homlokterébe hozta az 1885. évi nagy országos kiállítás is, amelyen az erdészet is sikerrel szerepelt egy korabeli vadászkastélyt imitáló, kétszintes kiállítási pavilonban. Ezen belül a kiállítók között szerepelt maga az OEE is szakirodalmi kiadványaival, de bemutatták az épülő székház műszaki terveit is. Ekkor vetődött fel az ötlet, hogy a leendő egyesületi múzeum alapjának

megvetése érdekében a vezetőség keresse meg az országos kiállítás erdészeti-faipari résztvevőit és kérje fel őket: kiállítási tárgyaik nélkülözhető darabjait lehetőleg térítésmentesen, vagy legalábbis mérsékelt áron bocsássák a létesítendő szakmúzeum rendelkezésére.

A gondolatot Luczenbacher Pál földbirtokos, az egyesület agilis tagja vetette fel az egyesület 1885. szeptember 27-i közgyűlésén, amikor is a következő felszólalást tette: „(A székház) ... építésénél gondoskodva lett arról, hogy székházunkban egy erdészeti múzeum legyen berendezhető. Ezeket tekintetbe véve tehát most, midőn a kiállítás vége felé közeledik, üdvösnek tartanám, ha felhatalmazná az igazgató választmányt, hogy egy bizonyos összegnek e célra leendő felhasználására egyes értékesebb tárgyakat, melyek múzeumunkban méltó helyet foglalhatnak, a kiállítóktól megszerezhesen.

A cél, melyet ez által elérni óhajtunk, oly közérdekű, s annyira összevág egyesületünk feladataival, hogy kérelmemet minden további indoklás nélkül ajánlhatom a t. közgyűlés figyelmébe“.

A javaslatot a közgyűlés általános helyesléssel elfogadta, és a titkárság ennek megfelelő megkeresést küldött a kiállítók részére. Majd az igazgató választmány 1885. október 23-án hozott határozatával háromtagú bizottságot küldött ki azzal a feladattal, hogy a felajánlott tárgyakból válassza ki a múzeum létesítésének céljára megfelelő darabokat. A bizottságot Horváth Sándor egyesületi titkár vezette, s két választmányi tag alkotta: Ghyczy Emil és Illés Nándor.

A gyűjtési akció sikerrel járt, a bizottság erről részletes jelentést terjesztett az igazgató választmány 1885. december 20-i ülése elé. A felmerült költségek mindössze 38 forint 52 krajcárt tettek ki. A begyűjtött tárgyak átmeneti raktározásának céljára nem kellett helyiségeket bérelni, mivel az épülő székházzal szembeni (ugyancsak nemrég felépült) kereskedelmi akadémia igazgatósága előékenyen, díjmentesen bocsátott rendelkezésre egy tornatermet a tárgyak átmeneti elhelyezésére. Innen azonban már 1886-ban átkerültek az épülő székház szuterén-helyiségeibe azzal, hogy rendezésük 1887 tavaszán kezdődik meg.

Az OEE 1887. szeptember 18-án Körmöcbányán lebonyolított közgyűlésén Horváth Sándor titkár már a gyűjteményeknek az egyesületi székházban végrehajtott, rendezett elhelyezéséről tett jelentést. Ezzel a muzeális céllal létrehozott első magyar erdészeti közgyűjtemény létesítése befejezett ténnyé vált.

A gyűjtemény felépítése

Arról, hogy mit tartalmazott ez az első erdészeti múzeum, az 1887. október havi állapotot feltüntető nyomtatott katalógus alapján alkothat magának képet az utókor. A katalógus szerint a tárgyakat a következő 11 csoportba osztották: I. Képek (és fényképek), térképek. II. A Magyarországon honos fák és cserjék gyűjteménye. III. Széngyűjtemény. IV. Fagyűjtemény. V. Maggyűjtemény. VI. Rügygyűjtemény. VII. Rovargyűjtemény. VIII. A gróf Forgách Károly által alapított agancsgyűjtemény. IX. Erdészeti szerszám és eszközgyűjtemény. X. Falemezgyűjtemény könyvalakban. XI. Egyéb tárgyak.

Az egyes tárgycsoportok elején leírták, hogy a csoport általánosságban mit tartalmaz, majd következik a tárgyak sorszámozott felsorolása. Azt is gondosan feltüntették, hogy a szóban forgó tárgyak az épület melyik helyiségében, melyik falon, illetve melyik tárolószekrényben, s annak is melyik részében, fiókjában található. Az általános tárgycsoport-ismertetők némelyikében utalás található a további fejlesztési, bővítési elgondolásokra vonatkozóan is.

A katalógusból az tűnik ki, hogy a múzeum anyaga főként természetrajzi jellegű volt, amelyet különösebb gond nélkül el tudtak helyezni a faipar által ajándékozott, tölgyből készült, felül üvegezett ajtós-polcos, alul teltajtós, masszív könyvszekrények alsó részében és fiókjaiban. Az erdészeti szerszám- és eszközgyűjteményt hat fatáblára applikálva a folyosók falára függesztették ki. Az agancsgyűjtemény természetesen szintén a helyiségek falára került.

Részletesebb, muzeális igénnyel készült, szakszerű tárgyleírásról, a trófeák minősítéséről nincs tudomásunk; valószínűleg ilyen mélységű tárgykatalógus nem készült.

A műszoval feloszlatás

Mi lett a további sorsa az első részben...
Későbbi szívélyes szakmai...
nagyra értékelte maga az egyes...
jellegű anyagot és az ezáltal...
feltehetően azért, hogy a...
goknál is segítsék. (Az egyes...
szakiskolái: Mészáros...
tinuén). Hozzájárultak a...
megalapításával, illetve...
tíli gyűjtemény (nyilván...)

AZ

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

GYŪJTEMÉNYEINEK

JEGYZÉKE

1887. OKTÓBER HAVÁBAN.

BUDAPEST, 1887.

A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMNYOMDÁBÓL.

Az egyesületi gyűjtemény katalógusának címoldala 1887-ből

20. *Salix Capraea* L. Kecskefűz. III. 3.
21. » *fragilis* L. Csöregé fűz. III. 2.
22. *Sorbus Aucuparia* L. Vörös berkenye. III. 4.
23. » *torminalis* Crantz. Barkócza berkenye. III. 6.
24. *Ulmus campestris* L. Mezei szil. IV. 1.
25. *Taxus baccata* L. Tertyő tiszafa. VI. 1.
- Koczka alakú székgyűjtemény. II. 1—24. és VII. 3.

IV.

Fagyűjtemény.

Nagy terem. A nagy könyvszekrényvel szemben álló szekrény bal oldalán.

Magában foglalja a Magyarországon honos erdei fák és cserjék törzsének egy-egy hasábalaku kérges darabját, a kéreg és faszövet összehasonlítására. Jelenleg képviselve van 66 fa és 31 cserje melyek 5 fiókban következőleg vannak elhelyezve:

1. *Abies excelsa* D. C. Luczfenyő. III. fiók. 1.
2. » *pectinata* D. C. Jegenyefenyő. III. 2.
3. *Acer campestre* L. Mezei juhar. VI. 4.
4. » *platanoides* L. Korai juhar. VI. 3.
5. » *Pseudoplatanus* L. Fürtös juhar. VI. 2.
6. » *tataricum* L. Feketegyűrű. VI. 1.
7. *Aesculus Hippocastanum* L. Vadgesztenye. VI. 6.
8. *Ailanthus glandulosa* Desf. Bálványfa. VI. 17.
9. *Alnus glutinosa* Gärtn. Mezgés éger. III. 13.
10. » *incana* Willd. Hamvas éger. III. 14.
11. *Amygdalus communis* L. Mandolafa. VII. 4.
12. *Berberis vulgaris* L. Sóska borbolya. V. 19.
13. *Betula alba* L. Fehér nyír. III. 12.
14. *Carpinus Betulus* L. Közönséges gyertyán. III. 15.
15. *Catalpa bignonioides* Walt. Trombitafa. V. 10.
16. *Celtis australis* L. Déli czeltisz. IV. 18.
17. *Clematis Vitalba* V. Iszalag bércse. V. 20.
18. *Colutea arborescens* L. Pukkantó dudafürt. VII. 11.
19. *Cornus mas* L. Husos som. V. 17.
20. » *sanguinea* L. Veresgyűrű som. V. 16.
21. *Corylus Avellana* L. Közönséges mogyoró. III. 16.
22. *Cotoneaster vulgaris* Lindl. Közönséges kőnászpolya. VI. 18.
23. *Cydonia vulgaris* Pers. Birsalma. VII. 1.
24. *Cytisus Laburnum* L. Zánótfá. VII. 9.
25. *Elaeagnus angustifolia* L. Keskenylevelű ezüstfa V. 4.
26. *Evonymus europaeus* L. Csikos kecskerágó. VI. 8.
27. » *verrucosus* Scop. Bibircses kecskerágó. VI. 9.

Részlet a katalógusból

A múzeum feloszlata

Mi lett a további sorsa az első magyar erdészeti közgyűjteménynek?

Későbbi szórványos szakirodalmi feljegyzésekből arra következtethetünk, hogy a gyűjtemény nagyrészt maga az egyesület számolta fel, nem sokkal az alapítás után. A természetrajzi jellegű anyagot és az eszközgyűjteményt ugyanis az erdészeti szakiskoláknak ajándékozták, feltehetően azért, hogy a színvonalas szakoktatás beindulását ezekkel a demonstrációs anyagokkal is segítsék. (Az állam 1883-al kezdődően — egy évtizeden belül — négy erdész szakiskolát létesített: Ásotthalmán, Lipótvjárott, Temesvár-Vadászerdőn és Görgényszentimrén). Hozzájárulhatott a felszámoláshoz az is, hogy a Magyar Mezőgazdasági Múzeum megalapításával, illetve működésének megkezdésével már feleslegesnek ítélték a köztestületi gyűjtemény (nyilván terhes és helyigényes) fenntartását, hiszen az erdészeti-vadászati tárgyak gyűjtését stb. az állam vette kézbe.

Az egyesületi székházban régebben megfordult idős szakemberek emlékezéseiből arra lehet következtetni, hogy a Forgách-féle trófeagyűjtemény lényegében fennmaradhatott egészen 1950-ig, amikor is az egyesület egy jogalapot nélkülöző (sőt jogsértő) önkényes állami intézkedés következtében elhagyni kényszerült 64 éves lakhelyét. Csak a könyvtárat sikerült kimenteni a régi székházból néhány könyvszekrényrel és más berendezési tárggyal.

Lényegében ma már csupán két még meglévő darab azonosítható nagyobb valószínűséggel az egykori múzeum tárgyai közül az egyesületben. Az egyik egy testes, könyvalaku falemezalbum (amelyet nyilván azért nem ajándékozhattak el, mert azt a vallás- és közoktatási minisztérium letétképpen engedte át az egyesületnek). A másik egy hatalmas medvefej-preparátum, amelyet Kellner Valér erdőmester ajándékozott valaha Máramarosból, s amely általában a titkári szobát díszítette.

Irodalom

„Erdészeti Lapok“:

1885.év/ 615, 707-719, 794-801, 978-979, 1010. p.

1886.év/ 50-54, 818-819, 904-905, 955-956. p.

1887.év/ 66-67, 699-702, 834, 854. p.

Király Pál: Az Országos Erdészeti Egyesület története, 1866-1966. Budapest, 1967. - MTE SZ kiad. 42-45. p.